

28.6.2017

Opetus- ja kulttuuriministeriölle

Viite: Lausuntopyyntö OKM/32/040/2015, 24.03.2017

MUSEOPOLIITTINEN OHJELMA

Yleistä

Lausunnolla oleva Museopoliittinen ohjelmaehdotus on laadittu laajan asiantuntijaverkoston yhteistyöllä, sekä asiantuntijakenttää osallistaen ja kuunnellen. Museoalan arvot ja visio ovat erinomaisen onnistuneita ja ne rakentuvat vahvasti museoiden tämänhetkiseen kehitykseen ja tulevaisuuspolkuun. Näin ollen ne ovat vahvalla pohjalla, eivätkä perustu vain annettuun ja toivottuun tulevaisuusnäkymään.

Tavoitteena kohtaamiset ja kumppanuudet

Museoiden uudenlaisten asiakkuuksien kehittäminen ja asiakkaiden aktiivisen roolin entistä vahvempi korostaminen ovat avain museoiden ja niitä ympäröivän yhteisön toiminnassa. Avoimen tiedon tuottajina museoilla on tärkeä rooli ja uskallusta tulkintamahdollisuuksien antamisessa yleisölle tarvitaan.

Museot toimivat nyt ja tulevaisuudessa laajalla hyvinvointisektorilla. Museoiden rooli sosiaali- ja terveyspalveluissa, lasten ja nuorten oppimis- ja kasvatustilaisuuksissa, elinkeinotoiminnassa ja yhteiskunnallisessa vaikuttamisessa on jo nyt suuri ja tulee jatkossa kasvamaan, kuten ohjelmassa todetaan. Näissä tehtävissä onnistuminen edellyttää museoilta entistäkin vahvempaa yhteistyötä laajojen verkostojen kanssa. Kumppanuus- ja verkosto-osaaminen korostuvat. Samalla on kuitenkin pidettävä huoli siitä, että uusia ja lisääntyviä tehtäviä vaativat myös uudenlaisia resursseja, eikä niitä voi tehdä museoiden perustehtävän kustannuksella. Museoiden toiminnan julkista rahoituspohjaa on laajennettava.

Osaava ja oppiva museoala

Laaja-alainen toimintakenttä vaatii myös museoissa laajaa osaamista. Museoprofession uudelleen määrittely on selkeästi yhä ajankohtaisempaa. Museoiden vahvuus on, kuten myös ohjelmaehdotuksessa lausutaan, korkea osaamisen taso. Monipuolistumisen paineessa ei kuitenkaan saa unohtaa museoiden perustehtävän ja sisältöosaamisen tärkeyttä. Museologian asema on museoiden osaamisen taustalla edelleen tärkeä. Verkostoituminen on museoalallakin tärkeää, kuitenkin verkostoitumisella ei ratkaista tarvetta osaamisen laajentamisesta kokonaisuudessaan.

Museoiden kokoelmat esille ja käyttöön

On erinomaisen hyvä, että ohjelmaehdotuksessa on kokoelmatyö nostettu keskeiseksi teemaksi. Kokoelmat ovat tulevaisuudessakin edelleen museoiden toiminnan perusta. Kokoelmien käytön laajentaminen ja mm. digitalisaation tuomat mahdollisuudet ovat lähes rajattomat.

Kokoelmatyön nostaminen omaksi luvuksean ohjelmaehdotuksessa vähentää ehkä tahattomasti museoiden muiden perustehtävien, ennen kaikkea näyttelytoiminnan merkittävyyttä. Museoiden perustehtäviin kuuluu jatkossakin kokoelmatyön ohella myös näyttely- tutkimus ja julkaisuutoiminta, joiden soisi näkyvän ohjelmaehdotuksessa vahvemmin.

Digitaalisuus mahdollisuuksien avajana

Digitaalisuus on museoiden sisältöjen käytettävyyden kannalta sekä mahdollisuus, että pakko. Digitaalisuus luo museoille yhä suurempia mahdollisuuksia tiedon käytettävyyteen, osallisuuteen ja demokraattian toteutumiseen. Aineistojen digitaalinen saatavuus ja uusien menetelmien ja työkalujen käyttöönotto vaativat kuitenkin tulvaisuudessa jatkuvaa resurssointia. Myös tulevat muutokset tekijänoikeuslakiin ja henkilötietolakiin uhkaavat vaarantaa museoiden kokoelmatiedon saavutettavuuden tavoitetta.

Uudistuva, vahva ja vaikuttava museokenttä

Museoiden tunnistaminen alueellisen elinvoiman edistäjinä ja voimavarana on ohjelmaluonnoksen oikeutettu kärki. Alueellinen ja yhtäläinen saavutettavuus, laaja toimiminen alueellisen hyvinvoinnin, elinkeinojen, koulutuksen ja elämysten tuottajana vaatii alueellisesti kattavaa museoverkosta ja ammatillista osaamista koko Suomessa. Ohjelmaehdotuksessa esitetään vastuiden ja rakenteiden, sekä tätä kautta myös rahoituksen uudistamista.

Tavoitteena ohjelmaehdotuksessa annetaan entistä vahvempien ja vaikuttavampien toimintayksiköiden luominen. Tavoite on hyvä ja toivottava, mutta täytyy muista se, että yksikön vahvuus ja vaikuttavuus ei riipu sen koosta. Pienten yksiköiden vahvuudet ovat usein ketteryys, sekä asiakkuuksien ja yleisön läheisyys.

Ohjelmaehdotuksen tässä kohdassa korostuu alueellisten vastuumuseoiden ja kansallisten museoiden rooli muiden ammatillisten museoiden kustannuksella. Käytännössä näiden museoiden tehtäviä ja tavoitteita ei nosteta Museopoliittisessa ohjelmassa erillisinä asiakohtina esiin lainkaan. Tämä korostaa sitä, että näiden, pääsääntöisesti kaupunkien ammatillisten museoiden, rooli ei ole merkityksellinen tulvaisuudessa. Tämä antaa mm. näiden museoiden omistajayhteisölle negatiivisen viestin omien museoiden tärkeydestä. Kuitenkin juuri nämä museot toteuttavat ohjelmaehdotuksessakin korostettua palveluiden tasapuolista saavutettavuutta. Onkin tärkeää, että lopullisessa Museopoliittisessa ohjelmassa tämän museoryhmän asema ja erityistehtävät määritellään tarkemmin.

Alueellisten vastuumuseoiden tavoite on hyvä ja voisi jatkossa selkiyttää ja yhtenäistää laajempia tehtäviä ja museoiden viranomaistehtävien toteutumista. Alueellisen vastuumuseojärjestelmän luominen perustuu ehdotuksessa kuntien vapaaehtoisuuteen. On kuitenkin mahdollista, että maakunnallisella tasolla ei löydy alueellisten tehtävien hoidosta vastaavaa museota. Jos palvelut tarjotaan toisen alueen museon kautta, voi tehtävien hoidon laatu sekä välimatkojen, että sisällön tuntemisen puutteen vuoksi vaarantua. Myös se, että alueellisista tehtävistä vastaisi vain yksi museo, on mallina jäykkä, eikä huomioi maakuntien ja alueiden erilaisuutta.

Alueellisten vastuumuseoiden tehtävissä korostuu luonnollisesti jo nyt tehtävät viranomaistehtävät kulttuuriympäristötyössä. Vastuumuseoiden rooli koordinoijana ja niiden roolin korostaminen asiantuntijoina ei ota huomioon muiden ammatillisten museoiden osaamista. Asiantuntijuus ei asu vain yhdessä museossa, ja alueellisen yhteistyön kehittäminen on kaikkien yhteinen tehtävä. Myös alueelliset tehtävät taidemuseokentällä herättää kysymyksiä, sillä jo tällä hetkellä ammatilliset taidemuseot vastaavat julkisen taiteen tehtävistä, taidehankkeista ja yhteistyöverkoston luomisesta ilman laajempaa alueellista ohjausta.

Maakunnat ovat keskenään hyvin erilaisia. Kun yhden alueellisen vastuumuseon alueella toimii kymmeniä ammatillisia museoita, voi joku olla alueensa ainoa ammatillinen toimija. Näin ollen tehtävätkin ovat hyvin erilaisia. Museoiden alueellisten ja valtakunnallisten tehtävien määrittäminen ja niiden toteutumisen seuranta vaatii myöskin riittävää asiantuntemusta ja resursseja.

Kestävyyttä ja joustavuutta rahoitukseen

Verkostoituminen on kaikessa toiminnassa avainasemassa. Rahoituspohjan laajentaminen on välttämättömyys myös museokentällä. Uusien ansaintalogiikoiden ja rahoitusmallien luominen ei kuitenkaan synny itsessään, vaan vaatii sekin uudenlaista osaamista ja panostusta.

Kestävä rahoitus museoiden lisääntyvien tehtävien resursoimisessa edellyttää riittävää ja kasvavaa julkista rahoitusta. Laajeneva tehtäväkenttä vaatii myös julkisen rahoituksen lähteiden avaamista ja laajentamista. Museot eivät toimi vain kulttuurisektorilla, joten rahoitukseen ei voi jatkossa tulla ainoastaan kulttuurin rahoituksesta.

Museolaki ohjaa ja säätelee

Vahva museolaki on museoiden toiminnan turva. Tietynlainen lain noudattamisen seuranta ja keinot siihen puuttuvat nykyisestä museolaista, mikä tekee laista helposti kierrettävän. Ohjelmaehdotuksen näkökohdat museolain uudistukseen ovat erittäin hyvät ja tärkeät museoiden toiminnan jatkuvuuden kannalta.

Toimenpide-ehdotusten vaikutukset

Museoilla on laaja tehtäväkenttä ja vahva rooli yhteisössään. Museoiden rooli yhteiskunnassa kasvaa ja tehtävät lisääntyvät jatkuvasti. Toimenpide-ehdotuksen taloudelliset vaikutukset ovat tässä ristiriidassa museoiden roolin kehittymisen tarpeiden kanssa. Myös alueellisten tehtävien rahoituspohjan laajentaminen ympäröiviin kuntiin vaikuttaa kuntien taloudellisen tilanteen huomioiden turhan toiveikkaalta.

Kaiken kaikkiaan Museopoliittinen ohjelmaehdotus on varsin kattava ja tarjoaa varsin selkeän ja myös positiivisen näkymän museoiden tulevaisuuteen. Museokentän rakenteiden ja tehtävien osalta ohjelma vaatii vielä täydentämistä ennen vahvistamista.

Varkaudessa 28.6.2017

Pia Hedman
Sivistyslautakunnan puheenjohtaja

Hanna-Kaisa Melaranta
Museotoimenjohtaja
Varkauden museot